

**Житомирський державний університет імені Івана Франка
Студентське наукове товариство
фізико-математичного факультету**

НАУКОВИЙ ПОШУК МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

Випуск VIII

**Житомир
Видавництво ЖДУ імені Івана Франка
2015**

УДК 378.937

Н32

*Рекомендовано вченою радою Житомирського державного університету
імені Івана Франка, протокол № 8 від 27 березня 2015 року*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Лось Л. В. — заслужений діяч науки і техніки України, доктор технічних наук, академік Інженерної академії України, професор, Житомирський агроекологічний університет;

Антонова О. Є. — доктор педагогічних наук, професор, Житомирський державний університет імені Івана Франка.

Н32

Науковий пошук молодих дослідників: збірник наукових праць студентів, магістрантів та викладачів / за ред. доц. О. М. Королук. — Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. — Вип. 8. — 166 с.

У збірнику представлено результати науково-дослідницької роботи за актуальними напрямками фізико-математичних, психолого-педагогічних наук та інформаційних технологій магістрантів, студентів-дисциплінарників, членів проблемних груп та наукових гуртків, здобувачів і викладачів фізико-математичного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка.

УДК 378.937

© Видавництво Житомирського державного
університету імені Івана Франка, 2015

ЗМІСТ

<i>Сейко Н. А.</i> Організація науково-дослідницької діяльності у магістратурі сучасного університету.....	3
<i>Франовський А. Ц.</i> З історії розвитку фізико-математичного факультету та перспективи його зростання в умовах сучасності.....	6

РОЗДІЛ 1. НАУКОВИЙ ПОШУК СТУДЕНТІВ, МАГІСТРАНТІВ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

<i>Сай Павло.</i> Оптимізація властивостей омичних контактів до p-InN після швидкої термічної обробки.....	9
<i>Будник Тетяна.</i> Фотоіндуктивна анізотропія в полімерних плівках на основі бактеріородонсина.....	11
<i>Левківська Олена.</i> Прикладна спрямованість текстових задач на відсогки.....	14
<i>Данчук Юлія.</i> Алгебраїчні тотожності в математичних задачах.....	17
<i>Деменік Людмила.</i> Дослідження залежності коефіцієнта домішкового поглинання 5CB від температури.....	19
<i>Дмитренко Альона.</i> Дослідження вміння учнів основної школи розв'язувати задачі з параметрами.....	22
<i>Дубовенко Марина.</i> Про один метод розв'язування діофантових рівнянь.....	25
<i>Жарська Тетяна.</i> Рівноскладені та рівновеликі многокутники.....	27
<i>Поліщук Світлана.</i> Степеневі ряди.....	30
<i>Кутлиса Яна.</i> Основні ідейні моменти поняття топологічного простору.....	31
<i>Столярчук Тетяна.</i> Графічний метод розв'язування рівнянь з параметрами.....	33
<i>Поліщук Альона.</i> Методи розв'язування деяких систем рівнянь.....	37
<i>Тирановець Вікторія.</i> Еволюція математичних задач на обчислення... ..	40
<i>Ковальчук Олександр.</i> Стохастичні методи обчислення числа « π ».....	42
<i>Багінський Сергій.</i> Стохастичний метод обчислення числа « e ».....	46
<i>Ковальчук Наталія.</i> Нестандартні методи розв'язування рівнянь в історичних задачах.....	50
<i>Коржевська Наталія.</i> Нескінченні неперервні дробі та їх застосування.....	53
<i>Куделя Марина.</i> Геометричні методи розв'язування кубічних рівнянь... ..	56
<i>Свинтківська Марія.</i> Теорія енергетичного спектру електронів та дірок в складному циліндричному дроті.....	58

<i>Шевчук Інна.</i> Рух частинки в центральній-симетричному полі.....	61
<i>Кицан Андрій.</i> Вивчення комбінацій геометричних тіл у старшій школі... ..	63
<i>Грицай Наталія.</i> Застосування методів диференціального числення в задачах з економічним змістом.....	67
<i>Ущиповська Олена, Котенко Олена.</i> Комплексні числа як математичні моделі практичних задач.....	71
<i>Горбик Оксана.</i> Переваги застосування векторного методу в курсі геометрії основної школи.....	74
<i>Горбик Оксана.</i> Деякі способи усного множення.....	76
<i>Ковальчук Світлана.</i> Розв'язування показникових нерівностей із параметром.....	80
<i>Осадчук Вікторія, Кушнірь Тетяна.</i> Моделювання фізичних процесів за допомогою COMSOL MULTIPHYSICS та MATCAD.....	83
<i>Климчук Яна.</i> До проблеми використання тестового контролю з математики на засадах ІКТ.....	87
<i>Климчук Яна.</i> Конічні перерізи у природі та техніці.....	89
<i>Воробей Альона, Мойсієнко Наталія, Павлюк Яна.</i> Дослідження фізичних процесів за допомогою апаратно-обчислювальної платформи ARDUINO та відеореєструючого пристрою.....	92
<i>Останчук Віта.</i> Математичні методи розв'язування хімічних задач... ..	95
<i>Осипчук Яна.</i> Деякі екстремальні задачі варіаційного числення.....	98
<i>Вербельчук Наталія.</i> Застосування математичних моделей в біології... ..	101
<i>Дідківська Катерина.</i> Дослідження характеристик лабораторного блоку живлення.....	104
<i>Хитоніна Тетяна.</i> Визначення коефіцієнтів рекомбінації в нітридах галію із аналізу внутрішнього квантового виходу електролюмінесценції.....	106
<i>Чайка Ольга.</i> Математичні поняття та їх означення у шкільному курсі математики.....	109

ІНФОРМАТИКА, КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ

<i>Бутик Руслан.</i> Основи скелетної анімації.....	112
<i>Гришко Аркадій.</i> Використання QT для створення програмного забезпечення.....	115
<i>Дідківський Андрій.</i> Створення односторінкових веб-додатків за допомогою AngularJS.....	117
<i>Юсенко Оксана.</i> Використання системи UCOZ для розробки мультимедійного довідника.....	119
<i>Шманський Віктор.</i> Система керування вмістом CMS.....	122

Приймак Максим. Використання графічних редакторів у розробці WEB-сторінок.....	124
Філасів Іван. Інфографіка в освіті.....	125

Для нотаток:

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Осадчук Вікторія. Вікові характеристики уваги старшокласників та шляхи її формування.....	128
Матюх Альона. Комп'ютерна залежність у підлітків.....	131
Колеснік Ірина. Педагогічні засади роботи тренера зі спортивно-обдарованими дітьми.....	135
Беляєва Аліна, Гончарук Марія. Використання технологій розвивального навчання в процесі організації самостійної роботи учнів середньої школи на уроках математики.....	138

РОЗДІЛ II. НАУКОВІ ДОРОБКИ ВИКЛАДАЧІВ

Карплюк С. О., Вербівський Д. С., Фільшина С. М. Концептуальні основи розробки інформаційно-аналітичної WEB-орієнтованої системи управління навчально-виховним процесом фізико-математичного факультету.....	143
Чемерис О. А. Теорема синусів: історико-методичний аспект.....	145
Карольок О. М. Прикладні задачі в курсі математики коледжу технічного профілю.....	148
Фонарюк О. В. Структурні компоненти формування готовності майбутніх учителів математики до конструктивно-проектувальної діяльності.....	151
Толстова О. В. Принцип холізму в проблемі гуманітаризації освіти.....	154
Левківський А. М. Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів фізики до оцінювання навчальних досягнень учнів.....	156
Словінська Ю.А. Вивчення геометрії за допомогою ІКТ (на прикладі використання педагогічного програмного засобу GRAN).....	159

тижнів. Скільки бків може прогнудувати третя лука протягом 18 тижнів? [2, с. 133] Відповідь: третя лука може прогнудувати протягом 18 тижнів 36 бків.

Математичні задачі стимулювали не лише виникнення, а й подальший розвиток математичної науки. Вони насамперед примушували вчених розробляти нові алгоритми, виявляти нові закономірності, створювати нові методи дослідження. Пошук розв'язань задач був пов'язаний з інтенсивною творчою роботою абстрагуючої думки і сприяв відкриттю нових математичних теорій.

Література

1. Попов Г. Н. Сборник исторических задач по элементарной математики / Попов Г. Н. – М.-Л. : ОНТИ, 1938. – 219 с.
2. Конфорович А. Г. Визначні математичні задачі / Конфорович А. Г. – К. Радянська школа, 1981. – 189 с.

*Ковальчук Олександр,
студент IV курсу, спеціальність «Математика і фізика»,
Науковий керівник – Семенець С. П.,
доктор педагогічних наук, професор*

СТОХАСТИЧНІ МЕТОДИ ОБЧИСЛЕННЯ ЧИСЛА « π »

Число « π » – це найвідоміша і загадкова математична константа, яка виражає відношення довжини кола до його діаметра. Його використовують у світовій статистиці, прогнозі погоди і інших ситуаціях, що вимагають великої обчислювальної потужності. Цікаво, що відома піраміда Хеопса є втіленням числа « π », оскільки відношення периметра основи до подвоєної висоти наближено дорівнює числу « π ».

Перші 100 основних знаків після коми числа « π »:

3,1415926535897932384626433832795028841971693993751
058209749445923078164062862089986280348253421170679.

Число « π » є трансцендентним числом. Трансцендентними називаються такі числа, які не є коренями жодного алгебраїчного рівняння з раціональними коефіцієнтами. $\sqrt{2}$ – число ірраціональне, але це – «алгебраїчне ірраціональне» число, бо $\sqrt{2}$ є коренем квадратного рівняння $x^2 - 2 = 0$. Число « π » не може бути коренем жодного алгебраїчного рівняння з раціональними коефіцієнтами. Дробова частина десяткового запису числа « π », як і в усіх ірраціональних числах, нескінченна і неперіодична. Із загадковою постійністю таке число з'являється в найнесподіваніших місцях. Наприклад, відношення довжини берега річки до відстані між її витком і гирлом приблизно дорівнює 3,14.

У ході нашого дослідження розв'язуються такі завдання:

1. Історія числа « π »;
2. Доведення ірраціональності числа « π »;

3. Трансцендентність числа « π »;
4. Обчислення числа « π » різними методами;
5. Програмне забезпечення стохастичних методів обчислення числа « π ».

Мета статті полягає в розкритті стохастичних методів і програмного забезпечення експериментального обчислення числа « π ».

Розумна голка або задача Бюффона.

Всім, без сумніву, відома формула довжини кола $l=2\pi R$, де « π » – трансцендентне число, значення якого з точністю до сотих дорівнює 3,14.

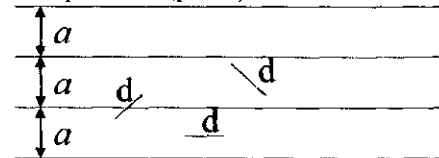
Відомо багато методів обчислення числа « π » з великою точністю. Один з них дозволяє обчислити число « π » досить точно і передбачає використання звичайної швейської голки.

В курсі теорії ймовірностей він відомий під назвою "Задача Бюффона". Розглянемо зміст цього методу.

Проведемо на аркуші паперу паралельні прямі, виконуючи такі умови:

- 1) відстані між паралельними прямими рівні;
- 2) відстань між двома сусідніми паралельними більша за довжину голки;
- 3) побудоване креслення (зовні схоже на папір в лінійку) достатньо велике, щоб випадково кинута голка не впала за межі креслення (рис. 1).

Нехай відстань між паралельними прямими дорівнює α і довжина голки d (за умовою $d < \alpha$). Положення випадковим чином кинutoї на креслення голки визначається відстанню

мал.1

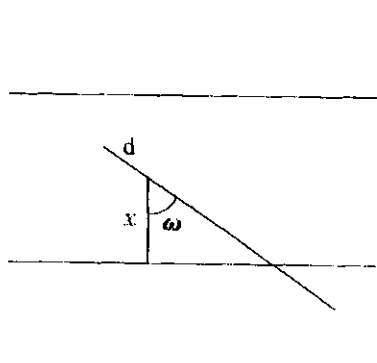
x від її середини до найближчої прямої та кутом ω , який голка утворює з перпендикуляром, опущеним з середини голки на найближчу пряму (рис. 2).

Очевидно $0 \leq x \leq \frac{\alpha}{2}$; $-\frac{\pi}{2} \leq \omega \leq \frac{\pi}{2}$

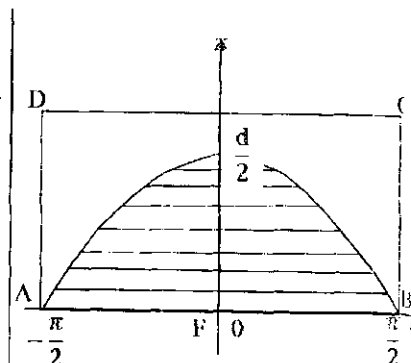
$$x = \frac{d}{2} \cos \omega$$

Зобразимо графічно (мал. 3) функцію

Визначимо ймовірність події A – "кинута випадковим чином на креслення голка перетне одну з паралельних прямих": $P(A) = \frac{\pi}{\pi \pi}$, де π – загальна "кількість" положень голки, π – "кількість" тих положень, при яких голка перетинає одну з паралельних прямих.

мал. 2

мал. 3

У випадку перетину голкою однієї з паралельних прямих має місце така нерівність: $x \leq \frac{d}{2} \cos \omega$.

Таку вимогу задовольняють координати усіх точок, які обмежені заштрихованою областю. Разом з тим єсі можливі положення голки характеризуються точками, які розташовані в області прямокутника ABCD.

Таким чином, знаходимо геометричну ймовірність: $P(A) = \frac{\text{площа BEA}}{\text{площа ABCD}}$.

Але площа ABCD дорівнює $\alpha/2$, а площа BEA дорівнює:

$$\int_{-\pi/2}^{\pi/2} \frac{d}{2} \cos \omega d\omega = \frac{d}{2} \sin \omega \Big|_{-\pi/2}^{\pi/2} = d$$

Отже, площа BEA дорівнює d, звідки: $P(A) = 2d/\alpha\pi$.

Очевидно: $\pi = \frac{2d}{\alpha P(A)}$.

Згідно із законом великих чисел, ймовірність $P(A)$ можна обчислити приблизно, з достатньо великою точністю. Наприклад, голку кидали з разів і k разів вона випала, перетинаючи одну з паралельних прямих, то при достатньо великому s, $P(A)$ приблизно дорівнює відношенню k/s.

Таким чином,

$$\langle \pi \rangle \text{ приблизно дорівнює } \frac{2ds}{ak}.$$

Отримана формула дозволяє наближено обчислити число «π».

З таблиці 1 видно, що математики різних країн, користуючись методом Бюффола, обчислювали «π» з різною точністю:

Таблиця 1. Обчислення числа «π»

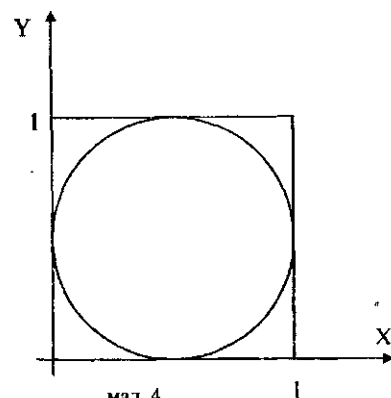
Вчений-дослідник	Рік випробування	Кількість кидань	Отримане значення
Вольф	1850	5000	3,1596
Фокс	1834	1120	3,1419
Лазарінні	1901	3408	3,1416

Звичайно, за вказаних часів не існувало комп'ютерів або якоїсь іншої електронно-обчислювальної техніки, і випробування проводилися "вручну".

Тепер, коли у багатьох вдома або ж на робочому місці встановлено комп'ютер, можна доручити проведення випробувань та обрахунки техніці.

Реалізуємо програмні засоби (Pev-C++) для обчислення числа «π». Виконаємо стохастичний експеримент.

1. На координатній площині будемо описувати квадрат і вписане в нього коло (мал. 4).

мал. 4

2. Кидаємо точки на рисунок, так щоб ця точка лежала в межах квадрата.

3. Проводимо n разів цей експеримент.

Відношення кількості попадань у коло K_n до кількості попадань поза коло K_m дасть приблизне значення числа «π».

$$\pi = \frac{K_n}{K_m}$$

Побудуємо експериментів: (таблицю 2)

Таблиця 2. Авторське обчислення числа «π»

K-сть дослідів	5000	7500	10000
K-сть попадань K_n	3775	5670	7565
K-сть не попадань K_m	1225	1830	2435
«π»	3,082	3,098	3,107

Таким чином, у роботі розкрито зміст стохастичних методів обчислення числа «π» та реалізовано програмний (Pev-C++).

Предметом наших подальших досліджень є стохастичні методи обчислення числа « e ».

Література

1. Математична хрестоматія. Алгебра і початки аналізу / за ред. д-ра фізико-матем. наук, проф. М. І. Ковалюка. – К. : В-цтво «Радянська школа», 1977. – 98 с.
2. Жалдак М. І. Початки теорії ймовірностей / М. І. Жалдак. – К. : Радянська школа, 1978. – 144 с.
3. Бермант А. Ф. Краткий курс математического анализа для ВТУЗов / Бермант А. Ф., Араманович И. Г. – М. : Наука, 1967. – 567 с.
4. Лютикас В. С. Школьнику о теории вероятностей : учеб. пособ. по факультативному курсу для уч-ся 8-10 кл. / В. С. Лютикас. – [2-е изд., доп.]. – М. : Просвещение, 1983. – 127 с.

Багінський Сергій,

студент IV курсу, спеціальність «Математика та фізика»

Науковий керівник – Семенець С. П.,

доктор педагогічних наук, професор

СТОХАСТИЧНИЙ МЕТОД ОБЧИСЛЕННЯ ЧИСЛА " e "

У нашій роботі йдеться про число " e ". Для того, щоб наочно продемонструвати зв'язок математики з навколишнім світом, обчислення числа " e " здійснимо в дещо незвичний спосіб. А саме, покажемо, що експонента є результатом певного стохастичного дослід.

Як би сумно це не звучало, але в більшості людей знання про числа займають дуже вузьку нішу. Але якщо розібратись, то числа є тими ланками, з яких вибудовувалася математика як наука, що тісно пов'язана з нашим життям. І це дійсно так, адже все що нас оточує це і є математика, де кожне природне явище, подія, чи предмет математично інтерпретується. Звісно, люди придумали числа та цифри, як і мову, задля полегшення свого життя і можливості розвиватися, рухатися на зустріч прогресу. Переконалися, що дотепер серед звичайних, на перший погляд, чисел присутня своя дивовижна магія.

Моїм завданням є обчислити число " e ", але не просто математично його вирахувати чи вивести формулу знаходження, а використати стохастичний дослід.

Ми прагнемо розвінчати стереотип, що математика є нудною і зовсім нецікавою наукою, адже вона пов'язана з багатьма цікавими речами, до яких можна віднести ігри. Число Ейлера або Непера пов'язало гравну індустрію і теорію ймовірностей. У людей виникало питання, яка можливість появи тієї чи іншої карти. Під час розв'язання цієї проблеми з'являється число " e ".

Отже, обчисливши це число, ми зможемо дати відповіді на багато питань.

Але для початку коротко про нього.

Число " e " – фундаментальна математична константа, математична величина, що є основою натуральних логарифмів. Іноді число " e " називають

числом Ейлера і воно відіграє важливу роль в інтегральному й диференціальному численні, а також багатьох інших розділах математики.

Це число також називають неперовим на честь шотландського вченого Джона Непера, автора роботи «Опис дивовижної таблиці логарифмів» (1614). Вперше константа неявно з'явилася в додатку до перекладу англійською мовою вищезазначеної роботи Непера, опублікованому в 1618. Неявно, тому що там міститься тільки таблиця натуральних логарифмів, саму ж константу не визначено. Схоже, автором таблиці був англійський математик Вільям Отред. Саму ж константу вперше вивів швейцарський математик Якоб Бернуллі.

Перше відоме використання цієї константи, де вона позначалася літерою b , зустрічається в листах Готфріда Лейбніца Христіану Гюйгенсуу 1690 і 1691 рр. Літеру " e " почав використовувати Леонард Ейлер у 1727 р., а першою публікацією з цією літерою була його робота «Механіка, або Наука про рух, викладена аналітично» 1736 р. Тому " e " іноді називають числом Ейлера. Згодом деякі учені почали використовувати літеру " e " вона застосовувалася частіше і в наші дні є стандартним позначенням.

Чому була вибрана саме літера " e ", точно невідомо. Можливо, це пов'язано з тим, що з неї починається слово exponential ("показниковий", «експоненціальний»). Інше припущення полягає в тому, що літери a, b, c і d вже досить широко використовувалися в інших цілях і " e " була першою «вільною» літерою. Неправдоподібно припущення, що Ейлер вибрав " e " як першу літеру в своєму прізвищі (нім. Euler), оскільки він був дуже скромною людиною і завжди прагнув підкреслити значущість праці інших людей.

Але це історія, а хотілося б дізнатися, як можна обчислити число " e "! Тут в нагоді стане стохастика і одна із задач Бюффона, при розв'язуванні якої отримується експонента. Розглянемо її коротко.

Обчислення числа " e "

Трансцендентне число " e " (яке з точністю до сотих дорівнює 2,71) може бути обчислене на основі знань з теорії ймовірностей з досить великою точністю.

Розглянемо сутність способу обчислення.

Візьмемо колоду з n однакових карток і пронумеруємо їх по порядку – від 1 до n . Потім ретельно їх перетасуємо (зауваження до тасування колоди викладені в даній роботі). Після цього розкладемо картки на столі в ряд. Картки будуть лежати впорядковано, і кожній картці буде відповідати свій порядковий номер – номер місця (якщо рахувати від початку ряду).

Обчислимо ймовірність того, що номер хоча б однієї картки буде співпадати з номером її місця в ряді.

Картки пронумеровані: 1, 2, 3, ..., n . Нехай подія A – "номер i -тої картки збігається з її номером в ряді". Тоді подія